

Ritva Auvinen – ujo diiva

Kuva: Kari Hakli, Suomen Kansallisooppera 1994

Ritva Auvinen Ortrudina Kansallisoopperan Lohengrinissa vuonna 1994.

Ritva Auvinen on tunnetuimpia ja arvostetuimpia 1970-1980-luvun laulajattariamme. Hänen monet radioäänitteensä ja levynsä ovat tehneet hänet tunnetuksi, vaikka hänen konserttinsa tai oopperaesintymisensä olisivatkin jääneet kokematta.

Ritva Auvinen on monessakin mielessä varsin poikkeuksellinen laulajatar. Jo sekin seikka, että hän on valmis koska hyvänsä esittämään hyvinkin vaativan ohjelmiston tai yksittäisen laulunumeron ilman pitkä-

listä valmistautumista, vielä nykyäänkin, on aivan käsittämätöntä. Lokakuussa hän täyttää 78 vuotta.

Koskaan hän ei ole sortunut vain 'toistamaan' jotakin aariaa tai yksinlaulua, vaan hän luo aina teoksen uudestaan, aina tuoreesti ja uudesti, olipa kyseessä *Sylvian joululaulu* tai *Viimeisistä kiusauksista* Riitan kuolema, jota hän on esittänyt usein konserteissaan. Hän on valmis improvisoimaan, nyansoimaan toisin kuin on harjoituksissa sovittu – mikäli sellainen tukee kokonaisuutta. Muistivirheitä en tiedä hänen tehneen kuin yhden, en vain enää muista, missä ja milloin.

Monella esiintyvällä taiteilijalla on ainakin kaksi minää, julkinen konsertti- ja oopperalavojen minä ja yksityinen privaattiminä, jonka vain lähipiiri tuntee. Auvisen 'privaattiminä' on saanut myös nimen: Tyyne-Alina Mökä. Kun Ritva nuorena laulajattarena 1960-luvulla vieraili Jyväskylässä Einarin Kropsun johtaman Mieskuoron Sirkkojen solistina, kuoron miehet ristivät hänet oitis Tyyneksi. Ritvan toinen nimi on oikeasti Alina ja Mökä viittaa suoraan ammattiin. Näin Tyyne-Alina Mökä syntyi.

Tutustuin Ritva Auviseen 1970-luvun puolivälissä yhteisten ystävien kautta ja jouduin heti hänen kanssaan keikoille ympäri Suomen, konserttisäestäjäksi ja korrepetiitoriksi hänen harjoitellessaan tulevia oop-

perarooleja. Myös jokin yhteinen radionauha syntyi 80-luvulla, **Kilpisen**, **Straussin** ja **Rahmaninoffin** lauluja. Korrepetiittorin työ Ritvan kanssa rajoittui siihen, että Ritva halusi vain kokeilla, osaako hän roo-

Ritva Auvisen sankaritekoihin kuului Elisabetan roolin Savonlinnan vuoden 1979 Don Carloksen viimeisessä esityksessä sairaana ja lyhyellä varoitusajalla.

Teksti: Pekka Asikainen

Kuva: Kari Hakli, Suomen Kansallisooppera 1994

Kansallisoopperan *Lohengrin*, 1994.

linsa ulkoa. Nuottien opettelu ja analyysit hän oli tehnyt yksikseen musiikillisdramatisella vaistollaan.

Musiikkipiireissä Ritva Auvinen on ollut tunnettu ja erittäin arvostettu siitä syystä, että hän on ollut aina valmis hyppäämään sairastuneiden laulajien tilalle, mikäli almanakassa vain on ollut vapaata.

Koska Ritvan privaattiminään kuuluu ujous, hän ei missään yhteydessä ole julkisesti kerskaillut sellaisilla 'sankariteoilla', joita olen nähnyt hänen vuosien varrella tekevän, jos nyt ei aivan konsertti- ja oopperalavalla, niin lavan takana. Otan oikeudekseni kertoa muutamia tapauksia.

Elettiin Savonlinnan oopperakesää 1979 ja teoksena oli **Tovstonogovin** ohjaama ja **Segerstamin** johtama *Don Carlos*. Oopperasta tehtiin kaksi versiota, suomenkielinen ja italiansuomenkielinen. Ritva lauloi Elisabettaa suomenkielisessä ja ruotsitar **Mari Anne Häggander** italiansuomenkielisessä Elisabettaa.

Olisiko johtunut linnan kalmankosteista, vetoisista käytävistä, että Häggander tunsisi olevansa sairas, vilustunut ja kieltäytyi laulamasta viimeistä esitystä. Ritva puolestaan oli laulanut viimeisen esityksensä pari päivää aikaisemmin ja oli jo lähtenyt kotiin. Kaiken lisäksi hänkin oli saanut jonkinlaisen kesäflunssan.

Usein taiteilijoille tapahtuu niin, että kun viimeinen esitys on ohi, niin heti tulee flunssa ja ääni menee. Ritvalta tosin meni 'vain' puheääni. Kun ihmeen kaupalla hänet saatiin kiinni (ilman kännykkää) ja lennätettiin yksityiskoneella Savonlinnaan. Ilman puheääntä hän suoriutui roolista taas kerran kunnialla, mutta lauloi oman osuutensa suomeksi, kun muut lauloivat italiaksi. Tästä esityksestä tuli samalla eräänlainen muistuma menneiltä vuosikymmeniltä, jolloin oopperaesityksessä saatettiin laulaa kolmella kielellä. Kielten sekoitukset olivat melko tavallisia aina **Wäinö Solan** ajoista 1960-luvulle asti, vaikka kriitikot sitä paheksuivat.

Toinen ominaisuus, joka musiikkipiireissä Ritvasta tiedetään, on hänen musiikillinen varmuutensa ja erehtymättömyytensä. Se intensiteetti ja tunnollisuus, millä hän on kuhunkin tehtävään paneutunut, on vertaansa vailla. Mutta se seikka, että Ritva on kantanant vastuuta jopa muiden panoksesta, se on ainutlaatuinen piirre, jota en ole tavannut muualla kuin **Wäinö Solan** muistelmissa. Muistelmissaan Sola kertoo pelastaneensa yhden *Carmenin* esityksen noin sata vuotta sitten laulamalla muiden unohtamia repliikkejä.

Kevättalvella 1979 Tampereen oopperassa harjoiteltiin **Gluckin** harvoin kuulua oop-

peraa *Ifigeneia Tauriissa*. Minut oli pyydetty teoksen pianistiksi, koska pelättiin, että teokseen kiinnitetty nuori kapellimestari ei kokemattomuuttaan osaisi hoitaa harjoituksia. Teoksessa on vain muutama rooli, joista Ifigeneia on suurin, ja siihen Ritva oli kiinnitetty. Ooppera esitettiin suomeksi, kuten melkein kaikki teokset tuohon aikaan.

Ensimmäisiin musiikkiharjoituksiin Ritvan lisäksi tuli myös ohjaaja **Eila Lappalainen**. Ritva tunnusti ensi töikseen, että hän ei ollut pystynyt opiskelemaan roolia sillä suomennoksella, joka oli lyijykynällä kirjoitettu hänen pianopartituuriinsa, vaan että hänen oli ollut pakko muokata tekstiä – ranskalaisen ja saksalaisen tekstin avulla – lalettavaan asuun.

Entisinä aikoina laulajilla oli kirjoittamaton oikeus (tai he ottivat oikeuden) muuttaa tekstiä, mikäli se osoittautui huonosti laulettavaksi. Vanhoissa hyvissä suomennoksissa olikin se ominaisuus, että laulajat olivat 'korjailleet' niitä, ja niissä pyrittiin käyttämään mahdollisimman säästeliäästi diftongeja ja pitkiä sanoja. Pitkät päätteet ja suffiksit ovat omiaan sotkemaan tekstin ymmärrettävyyttä. Nykyään laulajat on pakotettu pysymään niin ankarasti ruodussa, että pienikin omavaltainen tekstin muutos vie laulajan melkein raastupaan. Seurauksena on se, että nykyiset suomennoukset ovat lähes kauttaaltaan hankalia laulaa ja mahdottomia ymmärtää.

Kun sitten vihdoinkin Ifigeneian ensi-ilta koitti Tampereen teatterin näyttämöllä, huomasin muutakin. Ritva oli opetellut – kuten oikean oopperalaulajan tulee – kaikkien muidenkin osuudet voidakseen reagoida uskottavasti näyttämötilanteissa. Toiset laulajat, jotka olivat pääasiassa harrastelijoita, eivät kuitenkaan olleet opetelleet edes omia osuksiinsa kunnolla. Näin, miten Ritva plaseerasi itsensä näyttämöllä siten, että pystyi yleisön huomaamatta kuiskaamaan toisille tekstiä ja antamaan sisääntulot, koska kapellimestari ei niitä ehtinyt, osannut tai muistanut. Tällaista sosiaalista käyttäytymistä tapaa harvoin teatteri- tai oopperamaailmassa.

Tamperealaisen *Aamulehden* kriitikko **Auli Räsänen** esitti toivomuksenaan, että esityksiin kiinnitettäisiin vasteredes sellaisia solisteja, jotka olisivat taidoiltaan kutakuinkin tasasuhtaisia. Joko kaikki harrastelijoita tai kaikki ammattilaisia. Auvisen rinnalla nimittäin muiden puutteet paljastuivat armotta.

Kolmas Ritvan ominaisuus on se, että hän ei pienistä terveydellisistä seikoista ole peruuttanut esiintymisiään. 1980-luvun alkupuolella olin säestämässä Ritvan konserttia Puolangalla jonkin koulun voimistelusalissa, ja konsertti radiotiitiin suorana lähetyksenä. Salissa oli suunnaton Bösendorfer-flyygeeli, jota kypälöin koko konserttipäivän saamatta otetta sen kummalliseen koneistoon ja pelkäsin mennä lavalle. Ritva puolestaan tunsii itsensä huonovointiseksi ja vatsaa väänsi.

Kun konsertti alkoi, **Veikko Ylikojola** meni kuuluttamaan saliin, jonka etuosassa

seisoi jalallinen mikrofoni. Ritva puolestaan oli WC:ssä – pyydän anteeksi rehellistä kuvausta – välttämätöntä toimitusta tekemässä. Olimme sopineet etukäteen Ritvan kanssa, että ilmoitan hänelle, kun Veikko lopettaa kuulutuksen. Näin teimme. Kun kuulutus loppui, kuiskasin Ritvalle oven raosta: ”Nyt Veikko lopetti.”

Ritva ryhdistäytyi, nielaisi kunnolla ja marsimme saliin, yleisön aplodien saattelmina, ja suora radiointi alkoi.

Muutama vuosi sitten kuuntelin tuota nauhaa erään ystäväni luona. Vaikka omia töitä ei useinkaan tee mieli muistella, tämä konsertti on poikkeus. Se on mielestäni yksi parhaimpia, joissa olen koskaan ollut mukana ja Ritvan sopraano helisi ihanimmillaan. **Jussi Jalas** oli aikoinaan kuullut konsertin radiosta ja ylistänyt sitä Ritvalle.

Se seikka, että Ritva on niin ’normaali’, vaikka on laulajatar, johtunee osaksi siitä, että hänellä on vankat juuret maaseudulla, tavallisessa maaseutuelämässä.

Musikaalinen koti Karjalassa

Ritvan syntymäkoti sijaitsi luovutetussa Karjalassa, Sortavalan maalaiskunnassa. Hänen isänsä **Juho Auvinen** toimi johtajaopettajana Kuokkamäen kylän Ilomäen kansakoululla, jossa oli kolme opettajaa. Äiti sen sijaan oli luopunut ammatistaan kartanpiirtäjänä ja tunsu kutsumukseensa perheestä huolehtimisen.

Siihen aikaan opettajien palkat olivat pienet ja koulujen yhteydessä olikin usein maatala lehmineen ja hevosineen, kanoineen ja lampaineen. Ritvan ääni hieman värähtää, kun hän muistelee lapsuuttaan.

”Voiko kesän muisto olla ihanampi, kuin että äiti tuo heinäpellolle kahvia ja pullaa, ja niitä nautitaan pellon pientarella? Ja sitten heinäkorjuu-aikaan me lapset hypimme heinäladossa polkemassa heiniä. Nuorimpana minun ei tarvinnut osallistua talon töihin

Paminan roolissa vuonna 1966.

Marzellinena Beethovenin *Fideliassa* Savonlinnassa vuonna 1967.

yhä paljon kuin vanhempien sisarusten. Meitähän oli neljä poikaa ja viisi tyttöä.”

Musikaalisuus periytyi suoraan vanhemmilta. Isä Juho johti muiden töiden ohessa kuoroa ja oli ostanut pianonkin. Sitä säilytettiin salissa, jonka ovea pidettiin yleensä kiinni. Sitä sai kuitenkin käydä soittamassa, ja niin Ritvakin hiipi välillä tapailemaan hengellisten virsien ja laulujen sävelmiä. Yleensäkin siihen aikaan laulettiin paljon. Myös opettajat lauloivat.

Ritvan äidin lapsuudenkodissa Jaakkimassa oli ollut harmooni ja näin hänkin oli oppinut jopa lukemaan nuotteja ja soitamaan nuoteista.

Kun Talvisota syttyi, perhe joutui lähtemään. Jatkosodan jälkeen pieni ja langanlaiha Ritva aloitti keskikoulun Riihimäen tyttölyseossa.

”Koko luokka tyttölyseossa oli niin musikaalinen, että helposti saimme kokoon työtörttsetin, johon kuului kitarakin. Vaikka olen tehnyt urani sopraanona, koulun terti-setissä lauloin matalinta ääntä. Koulun juhlassa esiinnyttiin ja käytiinpä Riihimäen vankeilassakin. Musiikki-innostukseen vaikutti varmaankin se, että meillä oli erinomainen musiikinopettaja.”

Musiikin lisäksi Ritva kuului myös urheiluseuraan, jonka nimi oli Antreaan Esa. Hän pärjäsi mukavasti 3-ottelussa, johon kuului 60 metrin juoksu, pituus- ja korkeushyppy. Useaan kertaan hän voitti Uudenmaan mestaruuden, ja kaapit täytyivät pokaaleista. Ei siihen tarvinnut treenata, vaan voitto tipahti ihan itsestään. Koska urheilu tuntui luontuvan, Ritva päätti valmistua voimistelunopettajaksi, ’jumbppamaikaksi’ ja läksi Helsinkiin opiskelemaan. Asuinpaikan muutos toi uusia teemoja elämään, tosin vielä hyvin aavistuksenomaisia.

”Sattumoisin silmiini osui hiljan edenneen laulajattaren ja kulttuurivaikuttajan **Irma Rewellin** lause jostakin haastattelusta: ”Voimistelu antaa erinomaisen poh-

jan laulajalle. Se edesauttaa hengityselinten toimintaa, liikehdintää, antaa voimaa ja tekee koko kehon elastiseksi”.

Tuleva laulajatar valmistui kuitenkin jumbppamaikaksi 1956. Koska hän soitteli huvikseen iskelmiä ja viihdekappaleita korvakuulolta, hän joutui myös ’jumbppasäestäjäksi’. Sillä hommalla Ritva tienasikin sitten elatuksensa liki 20 vuoden ajan.

Taas elämä näytti kuin vihjaavan, että jotakin muutakin olisi tarjolla.

”Veljeni Raimo tunsu Arkadiankadulla asuneet ns. Nurmion sisarukset, joita kävi säännöllisesti säestämässä. Minäkin jouduin heidän vaikutuspiiriinsä. Silloin Raimo keksi, että kun aina olen rimputellut joutavanpäiväisiä iskelmiä, niin miksen laulaisi jotakin kunnollista. Mutta olin siihen aikaan ujo.”

Laulunopintoja Lahdessa

Valmistumisensa jälkeen Auvinen sai voimistelunopettajan paikan Lahden Yhteiskoulusta ja – alkoi käydä konserteissa. Hän meni pyrkimään Lahden musiikkiopistoon ja pääsi **Tauno Kaivol**an lauluoppilaaksi.

”Kai minä edistyin, koskapa jouduin esiintymään musiikkiopiston konserteissa ja oppilasnäytteissä.”

Ritva ei silloin voinut tietää, että Kaivol

lan oppilaana oli ollut myös muuan pitkän huikeaa kansakoulunopettaja **Martti Talvela**, jonka kanssa hän tulisi vielä tekemään oopperanäyttämöllä jotakin hyvin merkittävää. Tästä kaikesta Ritvalla ei ollut aavistustakaan, koska elettiin vasta 1950-luvun loppupuolta.

Taas tuli eteen uusi muutto Helsinkiin 1961, kun Auvinen sai voimistelunopettajan paikan Tyttölukiossa. Hän kiikutti lapsia uimahalleihin Töölöön, Helsinginkadulle tai Yrjönkadulle.

”Meteli uimahalleissa oli hirveä”, Ritva nauraa.

Vuonna 1977 Viimeiset kiusaukset esitettiin Savonlinnan oopperajuhlilla ja 1979 Lapualla.

”Kloorin pistävä katku nenässä tuntui rampauttavan äänihuulet, mutta työ sopi minulle, koska sijaisia oli helppo saada.”

Muitakin muutoksia tuli elämään: Ritva sai tyttärensä, **Pipan**. Yksinhuoltajana hänen oli mahdotonta jättäytyä kokonaan kotiin ja siitä syystä Ritvan veljen perhe Riihimäellä antoi Pipalle lapsuuden kodin ja äiti ja lapsi olivat yhdessä vain viikonloppuisin.

Lapsen saaminen ja äidiksi tuleminen oli Ritvalle elämän suurimpia tapahtumia, monessakin mielessä. Laulajalle äitiys tuo jo fyysisestikin ääneen lisää värejä ja vivahteita, puhumattakaan henkisistä muutoksista. Mutta äitiyteen liittyy väistämättä myös huono omatunto, oli syytä tai ei. Usein kasvattajana tuntee laiminlyöneensä lapsen huolenpidon, varsinkin kun on luomassa esiintyvän taiteilijan uraa.

Opintoja Sibelius-akatemiassa ja oopperaroleja

Näihin aikoihin 1960-luvun alussa, kun Pipa oli syntynyt ja Ritva kloorin haju sieraimissa kuskasi lapsukaisia uimahalleihin, hän perehtyi laulutaitteeseen Savonlinnan musiikkipäivillä professori **Peter Kleinin** ja **Karl Hudezin** kursseilla. Klein ohjasi johtamallaan oopperakurssilla kohtauksia eri oopperoista ja Karl Hudez perehdytti liedin ihmeelliseen maailmaan. Musiikkipäivien opettajana oli myös Suomen siihen aikaan tunnetuin ’säestäjä’ **Pentti Koskimies**, joka pysyi Auvista heti lied-studioonsa Sibelius-akatemiaan. Taas oli siis käänne tulossa.

”Pääsykokeet olivat olleet keväällä, mutta minä olin myöhässä ja menin akatemian rehtorin **Taneli Kuusiston** luokse vasta syksyllä. Rimputin pianolla jotakin ulkomuistista ja lauloin yhden laulun, en enää muista, mitä. Näin pääsin Sibelius-akatemiaan. Yksinlaulun opettajaksi sain **Mirjam Helinin**. Mirjamin kanssa syntyi heti vuosikymmeniä kestänyt luottamuksellinen ystävyys. Hän kai huomasi minussa opettajan taipu-

muksia, kun hän aina sijaista tarvitsessaan pyysi minua sijaisekseen akatemiaan.”

Sibelius-akatemiassa Ritvan opettajia 1960-luvun alkupuolella olivat Koskimiehen ja Helinin lisäksi oopperaluokalla **Oiva Soini**, **Irja Simola** ja **Jorma Huttunen**, kaikki oopperamaailman konkareita. Kapellimestari-korrepetiittoreina olivat **George Buckbee** ja **Stephen Portman** ja korrepetiittorina **Sirkka Penttilä-Ganszaug**.

Ritvan opiskelu sai taas käänteen, kun hän näytteissä **Esko Jurvelinin** kanssa lauloi Gildan ja Herttuan dueton (*Rigoletto*) opintokaudella 1963-1964. Näytettä oli ollut kuuntelemassa Lahden oopperasta joku päättävä henkilö ja Ritvalle tarjottiin Paminan roolia syksyksi 1966. Tästä sukeutui vuosia kestänyt yhteistyö Lahden oopperan ja erityisesti sen kapellimestarin **Aarre Hemmingin** kanssa.

”Tein siellä vuosina 1966-1988 kaiken kaikkiaan 14 roolia, Paminan lisäksi Violetan (*La Traviata*) ja sitten 1970 *Naamiohuvien* Amelian, jota käytiin esittämässä myös Kansallisoopperassa. Siinä lauloivat **Kalevi Koskinen** (Riccardo) ja **Tapani Valtasaari** (Renato), jotka molemmat kiinnitettiin Helsingin vierailun jälkeen Kansallisoopperan vakinaiseen solistikuntaan.”

Ritvalle ei ole ollut koskaan vakainaista sopimusta Kansallisoopperaan kuten ei professori **Matti Lehtiseläkään**. Tästä on tietenkin seurannut se, että hänen ei ole tarvinnut laulaa pieniä rooleja, vaan lähes kaikki tehtävät ovat olleet päärooleja.

Lahden oopperan ohjauksista huolehti pitkään oopperalaulaja **Hannu Heikkilä**, joka tunnettiin myös erinomaisena oopperasuomentajana.

”Ennen Lahta minuun otti yhteyttä Jyväskylänstä kapellimestari **Einari Kropsu**”, Ritva täsmentää, ”ja tarjosi minulle roolia **Pergolesin** oopperasta *La serva padrona*, jonka tehtävän tietenkin otin vastaan. Vuodesta 1965 vuoteen 1980 tein Jyväskylään kuusi roolia, mm. Agathen (*Taika-am-*

Turussa 1998 aivan uskomattomalla näyttämöintensiteetillä.

Kansallisoopperassa Ritva Auvisen ensimmäinen rooli oli **Rautavaaran** oopperassa *Apollo ja Marsyas* 1973. Kahdenkymmenen vuoden aikana hän lauloi siellä 21 roolia, enemmän kuin moni vaki-naisesti kiinnitetty solisti.

”Ovet Kansallisoopperaan aukesivat oikeastaan Leif Segerstamin johtajakaudella, kun hän halusi minut *Figaron häiden* kreivittäreksi 1974. Se tuntui niin ihmeelliseltä. Kun minua haluttiin seuraavan kerran Kansallisoopperaan, silloin minulle soitti akateemikko **Joonas Kokkonen**.”

Viimeiset kiusaukset

Keväällä 1973 Joonas Kokkonen oli jo aloittanut oopperansa sävellystyön. Roolimiehitykset hän halusi selvittää ennen lopullista partituurin kirjoittamista, koska mielikuva laulajasta auttoi häntä luomaan luontevaa melodista satsia. Paavon rooliin oli lupautunut **Martti Talvela**, joka oli lähettänyt Kokkoselle kirjallisen selvityksen parhaasta äänialastaan sekä äärialueet. Riitan rooliin Kokkonen halusi vahvan kansan naisen, jota hänen mielestään edusti Auvinen.

”Puhelin soi ja toisesta päästä kuuluu Talvelan korkeahko, mutta päättäväinen ääni. Talvela halusi kertoa minulle, että Joonas Kokkonen oli säveltämässä uutta oopperaa ja halusi tietää, kiinnostaisiko minua laulaa oopperan naispääosa. Tietenkin vastasin myöntävästi.”

Kokkonen oli seurannut Auvisen laulamia esityksiä, Kansallisoopperassa Rautavaaran oopperaa, *Figaron häitä* ja vaikuttavaa roolityötä Sonnisen *Haavruuvassa* Tampereella ja oli pannut merkille Auvisen ominaislaadun.

”Melkein välittömästi Talvelan puhelun jälkeen akateemikko Joonas Kokkonen itse soitti minulle ja kysyi, suostuisinko tähän tehtävään. Totta kai suostuin, sehän oli lau-

Toscana Lahdessa 1979.

lajalle kunnia-asia! Sitten Joonas kyseli tarkkaan minun äänialueeni, äärialueet ja roolin varsinaisen liikkuma-alueen. Saatuaan vastaukseni hän ryhtyi säveltämään.”

Viimeisten kiusausten musiikkiharjoitukset aloitettiin keväällä 1975 sitä mukaa kun kapellimestari Söderblom sai pianopartituuria valmiiksi ja ensi-ilta oli sitten 2.9. Viimeisiä kiusauksia pidettiin alusta alkaen niin poikkeuksellisenä, ettei kai kukaan uskonut sen menestykseen.

Säveltäjältä itseltäänkin kysyttiin vielä ulkomaan vierailujenkin aikana, uskooko hän näin supisuomalaisen teoksen saavuttavan menestystä. Jo legendaksi muodostuneeksi vastauksessaan säveltäjä akateemikko myhäili: ”Kuolla sitä täälläkin.” Olipa kyseessä New Yorkin Metropolitan tai Saksan Liittotasavalta, niissä kaikissa kuolla. Neuvostoliitossa sitä vastoin ilmeisesti ei kuoltu, koska *Kiusaukset* oli suuressa itänaapurissamme kielletty teos, systeemille vaarallinen. Niinpä *Kiusausten* sijaan Bolshoi-teatterissa esitettiin *Macbeth*, jossa Lady Macbethin osan lauloi Ritva Auvinen

Ohjaaja **Sakari Puurunen** muokkasi *Kiusauksista* myös tyylitellymmän kirkkoversion, joka sitten kiersi eri puolilla Suomea. Riitaa lauloivat Auvisen lisäksi **Eini Liukko-Vaara** ja myöhemmin Savonlinnassa myös **Irma Urrila**, **Bergmanin** *Taikahuilu*-filmin eeterinen Pamina.

Kesällä 1977 *Kiusaukset* esitettiin ensimmäistä kertaa Savonlinnassa ja samaan aikaan teosta myös levytettiin. Olavinlinnan onkaloiden hyinen viima esitysiltoina ja levytykseen väistämättä kuuluvat väsyttävät toistot aiheuttivat eräässä esityksessä sen, mitä Ritvalle ei ollut koskaan aikaisemmin tapahtunut: Häneltä alkoi mennä ääni ensimmäisen näytöksen aikana.

Musiikkijärjestäjä **Erkki Tammela** havaitsi esityksen aikana omasta kopperostaan, että Ritvalla ei ollut kaikki kunnossa. Koska Ritva joutui olemaan näyttämöllä koko ajan, hän ei voinut edes kuiskata kenellekään tar-

vitsevänsä apua. Sillä välin Eki (Tammela) sai kiinni Irma Urrilan, joka oli parhaillaan eräällä koululla harjoittelemassa Riitan roolia. Kännyköitä ei ollut siihen aikaan, joten mielikuvitusta tarvittiin, ennen kuin oltiin niin pitkällä, että Irma juoksi Olavinlinnaan pukeutumaan Riitaksi.

Sillä välin *Kiusaukset* oli jo menossa ns. akkain kohtauksessa ’Siinäpä on kirveenjälki’ ja seuraavaksi tulisi oopperan herkin kohtaus, Riitan kuolema, johon ensimmäinen näytös päättyi.

Puurusen ohjauksen mukaisesti akkojen kohtauksen lopussa naiskuoro siirtyi tiiviiseen puolikaareen ja kaaren takana yleisöltä piilossa Riitan tuli asettua kuolinvuoteelleen. Kun naiskuoro vetäytyi kaaresta linnan sokkeloihin, vuoteella lepäsi Riitta, mutta niin erinäköisenä: Auvinen oli huomannut Urrilan tulevan ja livahti naiskuoron kanssa ulos näyttämöltä. Urrila pelasti näytännön ja esitys jatkui saumattomasti.

Yleisö ei aina tiedä, mitä näyttämön takana tapahtuu. Kun kaikki ’pelaa’, silloin ei välttämättä huomaa edes sitä, että laulaja vaihtuu kesken kaiken. Riitan osuus jatkuu toisessakin näytöksessä, mutta ei enää konkreettisenä henkilönä, vaan ikään kuin ilmestyksenä, lohduttavana, joka yhä uudelleen kutsuu Paavoja saareen.

Toivekonsertteja

Jo 1970-luvulla Auvisella oli tapana järjestää laulajakollegoittensa (mm. Kalevi Koskinen) kanssa konsertteja, joihin varattiin mukaan pianon päälle kaikki klassinen laulukirjallisuus, **Merikannon**, **Kuulan**, **Kilpisen** ja **Sibeliuksen** yksinlaulut, pari **Schubert**-albumia ja kasa oopperoiden pianopartituureja. Muistan olleeni pianistina yhdessä tällaisessa puoliksi improvisoidussa ’toivekonsertissa’ joskus lähes neljäkymmentä vuotta sitten. Konserttipaikkana toimi muuan Hämeen peltovainioiden kupeessa seisova kansakoulu, jossa Ritvan veli toimi opettajana. Vaikka oli pimeä ja sateinen syysilta, kyläläiset kerääntyivät paikalle ja täyttivät koulun voimistelusalin jokaista sopukkaa myöten. Lopetettiin lähempänä puolta yötä ja menestys oli täydellinen.

Viimeksi tällainen ’toivekonsertti’ kuultiin 20.4.2010 klo 19 Helsingissä Hämeentie 68:ssa, Musiikkiteatteri Kapsäkin tiloissa. Ritvan lisäksi konsertissa esiintyivät baritoni **Juha Kotilainen** ja pianisti **Colin Hansen**, joka on viime vuosina säestänyt paljon sekä Ritvaa, että Ritvan oppilaita myös laulutunneilla.

Oman pirtsakan lisänsä konserttiin toi varsinaisesti juontajana toiminut näyttelijätär **Laura Jurkka**, Ritvan lauluoppilas jo vuosien takaa. Laura Jurkka on erittäin taitava laulajatar ja komedienne, joka omassa numerossaan sai kuulijat kiemurtelemaan tuoleissaan.

Konserttiohjelmaan oli prantätty 52 ooppera-ariaa ja duettoja. Huutoäänestyksellä valittiin esitettävät numerot.

Desdemonan roolissa Verdin oopperassa *Otello*. Lahti, 1983.

Konsertin loppupuolella kuultiin Ritvan esittämänä vielä Toscan rukous ’Visi d’arte’.

Olisinko kuullut kenenkään koskaan aiemmin saavan tuohon lyhyeen aariaan selaista sisältöä, sellaisia värejä ja sellaista tunnelmaa? Olin kuulevinani siinä koko Ritvan elämäkerran, Karjalan koivikkojen tuuhettumiset, Riihimäen tyttöttersetin, kokemukset Pipan syntymästä, ensimmäisestä avioliitosta Henkan kanssa, ja sitten vielä kuin elämän antamana haasteena avioliiton Pentti Kolehmainen kanssa.

Konsertin jälkeen tapasin myös Ritvan tyttären Pipan ja hänen aviomiehensä. Koska olen tuntenut Pipan lähes neljäkymmentä vuotta, rohkenin kysyä häneltä, miten hän nykyään kokee oman lapsuutensa laulajattaren tyttärenä, nyt, kun hän on ollut jo pitkään onnellisesti naimisissa ja hänellä on oma, aikuinen poika.

Johann Strauss nuoremman operetissa *Mustalaisparoni* Mikkelissä 1998.

Hoffmannin seikkailuissa Lahdessa vuonna 1988.

Hän vastasi, että nuorena hän ei oikein pystynyt hyväksymään tilannetta. Vasta siten kun hänelle tuli oma lapsi, vasta sitten hän alkoi ymmärtää omaa äitiään.

Sitä tapaa, miten Ritva tulkitsee laulukirjallisuutta, ilmentää parhaiten Sakari Puurunen ohje Viimeisten kiusausten ajalta: 'käytä maapohjaa ja tunnevärejä'. Ritvan äänessä ja olemuksessa näkyy ja kuuluu maapohja ja tunnevärit, kaikki, mitä hänen elämässään on tapahtunut. Kaikki yksityiselämän seikat ovat vaikuttaneet siihen, millainen taiteilija Ritva Auvisesta on vuosien varrella tullut.

Erityisesti vahvat naishahmot, jopa murhanhimoiset kostajat ovat saaneet Ritvan tulkinnoissa unohtumattoman muodon. Näitä rooleja ovat olleet Lady Macbeth, Katerina Ismailova, Ortrud, Herodias (*Salome*) ja kaamea ihmislihapiirakoiden paistaja *Sweeney Todd*-musikaalissa.

Viimeisten kiusausten Riitta puolestaan on vahva talonpoikaisnainen, joka pitää perheen koossa. Tiukan paikan tullen hän tart-

tuu kirveeseen, mutta on myös valmis hyväksymään elämän realiteetit ja antamaan anteeksi. Riitta ei tuudittaudu 'kutsumuksen' kaavun taakse, vaan tekee velvollisuutensa - ja veräjä on hänelle auki.

Keväällä 2009 sopraano **Johanna Rusanen** sai tehtäväkseen opiskella *Viimeisten kiusausten* Riitan roolin Nivalassa tapahtuvia esityksiä varten. Johanna halusi saada Ritvalta ikään kuin perintöä Kiusausten kantaesityksen Riitalta ja niin menimme Vaaralaan Ritvan luokse. Lauloimme koko roolin ja tarvittaessa pysähdyimme johonkin yksityiskohtaan, jonka Ritva 'lauloi eteen'. Yhä uudelleen Johannaa on ihmetellyt se, miten on mahdollista teknisesti laulaa Tule saareen Paavo, siten kuin Ritva sen laulaa. Ritvan tapa 'ohentaa' tässä kohtaa ilmaisee ikään kuin tuonpuoleisen kutsua ja silti äänessä säilyy 'maapohja'. Mutta miten hän sen tekee?

Marjana Leevi Madetojan oopperassa Juha Lahdessa vuonna 1978.

Laulajatar Ritva Auvisen (s. 1932) ura alkoi varsinaisesti 1965 Jyväskylässä, jossa hän lauloi Serpinan roolin Pergolesin oopperassa *La serva Padrona*. Seuraavana vuonna hän sai Paminan roolin Lahden oopperan *Taikahuilussa*, sitten Savonlinnan musiikkpäivillä 1967 *Fidelion* Marzellinen.

Muutamassa vuodessa Auvinen oli kiertänyt Suomen oopperakaupungit, Jyväskylän, Lahden, Tampereen, Oulun, Joensuun, Turun, Savonlinnan ja Ilmajoen oopperajuhlat, joissa kaikissa hän oli usein kuuluu vierailija.

Klassisesta oopperakirjallisuudesta hän on laulanut neljänkymmenen vuoden aikana hieman yli kuusikymmentä sopraanotehtävää, mukaan lukien Constanzen koloratuuriroolin (*Ryöstö Seraljista*), ja yhden mezzoroolin, joka oli *Trubaduurin* Acuzena Turun oopperassa 1998.

Wagner-rooleista hän on laulanut ainoastaan Ortrudin (*Lohengrin*) Suomen kansallisoopperassa 1994.

Hän on laulanut sopraanotehtävät monista keskeisistä orkesteri- ja kuoroteoksista, kuten **Mahlerin** VIII sinfoniasta, Sibeliuksen Kullervo-sinfoniasta ja suurista messuista, passioista ja oratorioista.

Liedkonsertteja hän on pitänyt useimmissa Suomen kaupungeissa sekä ulkomaila aina USA:ta myöten.

Yleisradiolle hän on äänittänyt runsaasti Sibeliuksen, Kilpisen, Kuulan, Merikannon, **Richard Straussin**, **Rahmaninoffin** ja **Rangströmin** lauluja. Hänen pianisteinaan ovat toimineet **Pentti Koskimies**, **Pekka Asikainen**, **Gustav Djupsjöbacka** ja **Markus Lehtinen**.

Ritva Auvisen varmaankin merkittävimmäksi saavutukseksi muodostui naispääosa Riitta Joonas Kokkosen (1921-1996) oopperan *Viimeiset kiusaukset* kantaesityksessä (1975).

Hän on tehnyt useita levytyksiä Merikannon, **Madetojan**, Kuulan ja Sibeliuksen lauluista. Bassobaritoni **Matti Tuloiselan** kanssa hän on levyttänyt lauluja **Otto Mannisen** runoihin. RSO:n kanssa hän on levyttänyt Puccinin aarioita. Kokonaisoopperalevytyksiä ovat *Viimeiset kiusaukset* (Kokkonen), *Jaakko Ilkka* (Panula) ja *Jokiooppera* (Panula)